falun.se

Falu kommun

Riktlinje för främjandet av sociala företag

Med fokus på arbetsintegration och sysselsättning

Antagen av kommunfullmäktige 2024-05-16

Reviderad 2025-09-04

Innehåll

Inledning 2
Syfte 2
Omfattning 2
Bakgrund 2
Falu kommuns förhållningssätt till sociala företag 3
Falu kommuns verktyg för främjandet av sociala företag 3
Upphandling 4
Social hänsyn 4
Reserverad upphandling 4
Idéburet offentligt partnerskap IOP 5
Tvärsektoriell stödstruktur i samverkan 6
Fokusområden för den tvärsektoriella samverkansgruppen 6
Ansvar och spridning 6
Definition och begrepp 8

Inledning

I kommuner där sociala företag och samhällsentreprenörer samverkar med offentlighet för att bidra till en ökad arbetsintegration, finns många samhällsvinster att hämta. Denna riktlinje tar därför sikte på de företag vars främsta affärsidé är att bidra till samhällsnyttan genom social och yrkesmässig integration för grupper som har svårt att hitta, få och behålla en plats på arbetsmarknaden. Dessa företag står ofta för social innovation och på samhällsnivå bidrar de till ekonomiska vinster i form av minskade välfärdskostnader, en bredare kompetensförsörjning och till ett rikare liv för individen.

I det övergripande omställningsarbetet som berör samtliga nivåer och verksamheter i offentlighet såväl som i näringsliv och hos privatpersoner bör kommunen gå före och vara ett gott exempel. Genom att möjliggöra för sociala företag, i synnerhet arbetsintegrerande sociala företag (ASF), att etablera sig i Falu kommun kan därför fler personer erbjudas värdefull sysselsättning och arbete. De sociala företagen jobbar dessutom ofta cirkulärt och hållbart utifrån flera aspekter och efterfrågan på varor och tjänster som bidrar till ett bättre klimat och ökad social hållbarhet är stor.

Syfte

Med denna riktlinje vill Falu kommun:

- Tydliggöra kommunens viljeinriktning och förhållningssätt vad gäller sociala företag.
- Ange utvecklingsområden för fler och växande sociala företag.
- Genom utvecklingsinsatser främja socialt företagande för att inkludera människor i samhällslivet som annars har svårigheter att få eller behålla ett arbete.
- Möjliggöra för respektive nämnd inom Falu kommun att se sin roll i arbetet med sociala företag och de målgrupper som kan omfattas av deras insatser.

Omfattning

Riktlinjen vänder sig till kommunens nämnder och förvaltningar, sociala företag, ideella organisationer och andra samhällsentreprenörer som verkar med insatser för personer som av olika anledningar inte etablerat sig på arbetsmarknaden. Riktlinjen reglerar Falu kommuns förhållningssätt till sociala företag och ska utgöra ett stöd för sociala företag i deras relationer med kommunen och tvärt om.

Bakgrund

Den utmaning som finns gällande skillnaden mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft gör att alla insatser som ökar förutsättningarna för en långsiktig egen försörjning bör uppmuntras. Olika typer av utbildning, stöd och mentorskap men även arbetsträningsplatser, praktik och sysselsättningsplatser är några av vägarna som ger förbättrade möjligheter att ta sig vidare på arbetsmarknaden. Ur kommunens synvinkel innebär det en stor vinst om människor erbjuds en plattform som leder till egen försörjning i stället för att under en kortare, eller längre tid, försörjas genom

ekonomiskt bistånd. Förutom att individen stärks så medför det minskade kostnader på flera plan och ökade skatteintäkter.

Falu kommun jobbar med flera fokusområden som har direkt koppling till dessa riktlinjer. Framför allt att möjliggöra för fler sociala företag att etablera sig i kommunen, men även frågor gällande upphandling, ekonomisk hushållning och att utveckla dialogen mellan offentlighet, näringsliv och civilsamhälle är delar som omfattas av riktlinjen.

Den här riktlinjen ersätter ett tidigare beslut från 2014 som baserades på ett medborgarförslag och utgjorde grunden till ett utvecklingsarbete med syfte att stödja arbetsintegrerande sociala företag (KS0717/13). Riktlinjen baseras i övrigt på de styrdokument och policys som kommunen följer vid beslut och strategiarbete, framförallt Agenda 2030 och Dalastrategin, den gällande policyn för upphandlingssamverkan och Falu kommuns näringslivsstrategi.

Falu kommuns förhållningssätt till sociala företag

Falu kommun ska främja ett socialt företagande som bidrar till att skapa förutsättningar för alla kommuninvånare att försörja sig själva och vara delaktiga i samhället. Falu kommun ska vara en öppet sinnad kommun med en positiv inställning till sociala företag och sociala innovationer av ideella organisationer. Sociala företag ska vara en naturlig samarbetspart när det gäller att finna vägar till arbete och meningsfull sysselsättning för personer som tidigare befunnit sig utanför den reguljära arbetsmarknaden.

I Falu kommun främjas den sociala hållbarheten i kommunens verksamheter såväl som i näringslivet genom arbetet i en tvärsektoriell stödstruktur. Särskilt inriktar sig stödstrukturen till företag och organisationer som jobbar aktivt med att utöka sin sociala hållbarhet med syfte att få fler människor i arbete. Stödstrukturen agerar också som stöd för förvaltningar och sektorer i deras agerande för att nå de sociala hållbarhetsmål som är direkt knutna till Agenda 2030 enligt kommunens styrmodell.

Falu kommuns förhållningssätt ska leda till:

- Etablering av fler sociala företag
- En utvecklad dialog mellan kommun, näringsliv och idéburen verksamhet
- Att de sociala företagen är en naturlig del i näringslivet såväl som vid kommunala upphandlingar
- Krav på social hållbarhet i flertalet upphandlingar
- Fler reserverade upphandlingar med sociala företag vars främsta syfte är social och yrkesmässig integration
- Att graden av egen försörjning ökar hos faluborna
- Att känslan av samhörighet ökar och därmed ett godare liv för individen

Falu kommuns verktyg för främjandet av sociala företag

Nedan presenteras de verktyg som Falu kommun har för att stödja och möjliggöra etablering och utveckling av fler sociala företag i kommunen. Även andra vägar till att

främja ett socialt hållbart näringsliv kan vara aktuella och utvecklas över tid utifrån de möjligheter, lagar, policys och styrdokument som gäller i nuläget.

Upphandling

Falu kommun ställer höga krav på hållbarhet vid upphandlingar med syfte att stötta och lyfta företag som vill gå före och satsa på hållbarhet. Det gäller för såväl miljömässig som social hållbarhet där ett flertal avtal innehåller krav på social hänsyn i olika nivåer. Idag upphandlar Falu kommun varor och tjänster för stora belopp, exempelvis under 2023 upphandlades entreprenader, varor och tjänster för ca 1,8 miljarder och hittills är endast en marginell del reserverad för sociala företag. Genom samarbetet med andra aktörer och kommuner i regionen utvecklar därför UhC (Upphandlingscenter) arbetet med socialt ansvarsfull upphandling och målet är att öka andelen reserverade upphandlingar riktade mot sociala företag.

Ett viktigt verktyg i stödet till sociala företag är att kommunen köper deras varor och tjänster, den här riktlinjen ger en tydlig riktning som förbättrar förutsättningarna för sociala företag att delta i offentlig upphandling. Genom LUG, den lokala upphandlingsgruppen, sprids information mellan Upphandlingscenter, UhC, och förvaltningarna samt på en kommunövergripande nivå. Deltagare i LUG bidrar även till samordning och utveckling av avtalsförvaltning inom sin egen förvaltning.

Social hänsyn

Social hänsyn vid upphandling kan handla om att främja möjlighet till anställning för särskilt utsatta grupper, säkerställa goda arbetsvillkor, att motverka diskriminering och att bidra till en jämställd arbetsmarknad samt att varor och tjänster är tillgängliga för alla oavsett ålder eller funktionsnedsättning. Genom att ställa sysselsättningsfrämjande krav vid upphandling möjliggörs allt från anställningar, praktik eller arbetsträning för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden eller på annat sätt har en utsatt ställning i samhället. I avtalen kan även praktikplatser för elever lyftas in i särskilda fall.

Reserverad upphandling

Reserverad upphandling är en form av upphandling där syftet ofta är att främja arbetsintegrering och motverka utanförskap på arbetsmarknaden. Inför en reserverad upphandling genomförs alltid en marknadsdialog med befintliga sociala företag om de kan leverera det som efterfrågas. Det innebär att leverantörer som uppfyller vissa kriterier får en positiv särbehandling vid upphandling då de annars kan ha svårt att vinna avtal under normala konkurrensförhållanden. Det här sker enligt lagen om offentlig upphandling, LOU.

Vid upphandling i Falu kommun ska nedanstående punkter tas hänsyn till:

- att i dialog med befintliga sociala företag, och andra företag vars främsta syfte är social och yrkesmässig integration, undersöka om kommunens behov av tjänster/produkter kan tillgodoses genom en reserverad upphandling
- att i dialog tydliggöra möjligheter att starta nya företag, eller utveckla befintliga verksamheter, som genom reserverad upphandling kan leda till fler arbetstillfällen
- om det är möjligt att tillämpa mindre eller delade avtal vad gäller varor, tjänster och entreprenader

- om det är möjligt att förenkla upphandlingsprocessen, exempelvis genom längre anbudstider, förenklat och pedagogiskt utformat upphandlingsdokument samt längre avtalstider
- om produkten går att repareras eller återbrukas kan ett socialt företag vara en möjlig leverantör/utförare
- att sysselsättningskrav i avtalen innebär stärkt samverkan mellan kommunen och leverantören för att få till fler platser för praktik, sysselsättning och arbetsträning

Idéburet offentligt partnerskap IOP

Idéburet offentligt partnerskap, IOP, är en relativt ny modell för samverkan mellan offentliga och idéburna organisationer eller sociala företag, till exempel arbetsintegrerade sociala företag (ASF). Det idéburna offentliga partnerskapet kan användas när varken traditionella föreningsbidrag eller upphandling är en lämplig form för att driva och utveckla en verksamhet.

Utgångspunkten är alltid att:

- ett IOP ska lösa ett samhällsproblem
- samverkan ska leda till ett bättre resultat för målgruppen
- det är den idéburna organisationen, föreningen eller sociala företaget som initierar partnerskap med kommunen
- fokus ligger på ett partnerskap där båda parter bidrar med resurser.

Som en del av det övriga arbetet med att främja ett socialt hållbart samhälle och arbetsintegrering uppmuntrar därför Falu kommun initiativ till IOP utifrån de utmaningar, behov och möjligheter som finns. För ytterligare stöd gällande IOP se www.falun.se/IOP, eller Policy för IOP alternativt handläggningsrutin för inkommet IOP initiativ.

Kommunalt lönebidrag

Kommunalt lönebidrag är ett bidrag som ekonomiska föreningar utan vinstsyfte (sociala företag) samt ideella föreningar som är verksamma inom Falu kommun kan söka. För att kunna söka det kommunala lönebidraget behöver föreningen anställa person/er med lönebidrags- eller trygghetsanställning via Arbetsförmedlingen. Det innebär att personen har ett dokumenterat funktionshinder och en anställning i en förening enligt ovan. Den som är aktuell för anställning ska bo och vara mantalsskriven inom kommunen. Syftet med det kommunala lönebidraget är att vara ett komplement till det statliga lönebidraget. Det statliga lönebidraget täcker en del av lönekostnaderna, men det kommunala bidraget ger ytterligare ekonomisk hjälp, vilket gör det lättare för föreningar att anställa fler personer med behov av stöd. Syftet är att underlätta för föreningar att bidra till en arbetsmarknad för alla.

Tvärsektoriell stödstruktur i samverkan

I kommunens vision om ett större Falun poängteras att vi ska vara lätta att samarbeta med, i det arbetet är nyckeln till att lyckas en god intern såväl som extern samverkan. En tvärsektoriell samverkansgrupp utgör därför basen i en stödstruktur som arbetar med att möjliggöra och främja arbetsinkludering i sociala företag. För etablerade och nystartade sociala företag är samverkansgruppen den man vänder sig till för dialog med kommunen och tillsammans med Coompanion fungerar den som en lokal stödstruktur. Här finns också möjlighet till stöd vid ansökan om projektmedel, framför allt där kommunen är en part i projektet.

I samverkansgruppen ingår tjänstepersoner med kompetenser inom de områden som riktlinjen berör, exempelvis inköpsstrateger, hållbarhetsstrateger, arbetsmarknadskonsulenter, näringslivsutvecklare och praktiksamordnare.

Samverkansgruppen ansvarar för att ta fram en årlig aktivitetsplan och fungerar både som stödfunktion i de kommunala förvaltningarna och som främjare för etablerade och nya sociala företag. Genom att samverka mellan förvaltningar och verksamheter blir frågan gemensam om att få till stånd fler hållbara avtal och samarbeten med sociala företag såväl som med civilsamhällets organisationer.

Fokusområden för den tvärsektoriella samverkansgruppen

Stödstrukturen ska möta flera av de behov sociala företag har för nyetablering, för växande och fler sociala företag. De utmaningar som finns inom kommunorganisationen leder till nedanstående fokusområden som den tvärsektoriella samverkansgruppen arbetar med.

- Stärkt kunskap om sociala företag hos nämnder och förvaltningar
- Stärkt kunskap om upphandling relaterat till sociala företag
- Ökade förutsättningar för sociala företag att delta i upphandlingar
- Stöd till affärsutveckling, information och rådgivning till sociala företag och andra företag som vill utveckla sin sociala hållbarhet, i synnerhet med inriktning mot arbetsintegration
- Samordnat ansvar för frågor rörande sociala företag

För mer information om stödstrukturen, se www.falun.se

Ansvar och spridning

För att Falu kommun ska nå framgång med arbetet att främja sociala företag krävs att det finns en intern organisation som har ett helhetsperspektiv på stöd och samverkan med sociala företag. Detta innebär att berörda nämnder och förvaltningar är delaktiga, strävar åt samma håll, har en bra kommunikation och samverkar i frågorna.

Kommunstyrelsens utvecklingsutskott, KSU, har det samordnande ansvaret för riktlinjen och beslut om revidering fattas i kommunstyrelsen, KS. Vidare ansvarar kommunstyrelsen för en årlig uppföljning av det arbete och resultat som uppnåtts i enlighet med riktlinjen. Syftet är att synliggöra effekten av upphandlingar och andra samarbeten med sociala aktörer och arbetsintegrerande sociala företag.

För den årliga redovisningen av arbete och resultat ansvarar samverkansgruppen som fungerar tvärsektoriellt. I och med detta är förvaltningarna delaktiga i arbetet med att följa riktlinjen och får genom samverkansgruppen stöd och råd vid behov.

Definition och begrepp

Samhällsentreprenörer omfattas av en bred grupp av verksamheter, det kan vara företag, idéburna organisationer eller privatpersoner som verkar för ett bättre samhälle med hjälp av sitt entreprenörskap. Det kan röra sig om att arrangera aktiviteter eller driva projekt där hela eller del av verksamheten bidrar till en positiv samhällsutveckling med allt från miljöfrågor, socialt utanförskap, fysisk och psykisk hälsa, odling, jämställdhet mm.

Sociala företag är företag, oberoende av associationsform, som med en affärsmässig verksamhet som medel uppnår ett eller flera samhällsnyttiga mål, till exempel att minska utanförskap, förbättra klimat och miljö, bidra till en levande landsbygd eller en trygg livsmiljö. Resultatet mäts i relation till uppfyllelsen av de samhällsnyttiga mål som verksamheten vill uppnå. Det ekonomiska överskottet återinvesteras huvudsakligen i företaget eller investeras i nya samhällsnyttiga verksamheter.

Arbetsintegrerande sociala företag, ASF, driver näringsverksamhet och producerar varor och tjänster. Men till skillnad från andra företag har de som främsta syfte att arbeta för en social och yrkesmässig integration där målgruppen är personer med funktionsnedsättning eller som av olika anledningar har svårt att få, eller behålla, ett arbete. ASF drivs ofta i form av en kooperation i en ekonomisk förening men kan också vara ett aktiebolag med begränsat vinstuttag. Att ha arbetsintegrering som affärsidé ställer särskilda krav på verksamheten och vid upphandlingar och avtal måste man alltid ta hänsyn till att leveranser och produktionshastighet inte alltid kan vara densamma som vid andra upphandlingar.

Det finns även andra offentliga och idéburna företag som har som främsta syfte att arbeta med social och yrkesmässig integration för personer med funktionsnedsättning eller för personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. De kategoriseras dock inte som ASF då verksamhetens vinst hanteras på annat sätt.

Coompanion är en ekonomisk förening som finansieras av organisationer, offentlig sektor och projektmedel. De främjar ett kooperativt företagande och entreprenörskap som sker på jämlika villkor, där ägande och styrning sker demokratiskt och som värnar om social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Coompanions mål är att skapa positiva samhällseffekter både lokalt och regionalt och bidrar till en mångfald av ägarmodeller i det svenska näringslivet.